

A portrait of Lenka Šaldová, a woman with short dark hair and glasses, wearing a black t-shirt with the text 'Ich bin so. komische Oper Berlin'. She is sitting on a blue couch, looking directly at the camera with a slight smile. The background is a blurred indoor setting with a red light source on the left.

Lenka Šaldová

Festival Opera
je za dveřmi

foto © Tomáš Vodňanský

Festival hudebního divadla Opera přiváží od roku 1993 do hlavního města zásadní operní inscenace, které vznikly na mimopražských scénách. Od roku 2015 se ho účastní také slovenská operní divadla. Festival pravidelně nabízí tituly, které se v Praze nehrály po několik desetiletí nebo dokonce vůbec, i jiný pohled na tituly, které jsou v současné době na repertoáru pražských divadel. V neposlední řadě festival představuje také pozoruhodné osobnosti, které působí v regionech i v prostředí alternativního divadla. V příštím roce, od 29. ledna do 18. dubna, se uskuteční 16. ročník této přehlídky. V jejím čele stojí již dvacet let divadelní historička, publicistka a manažerka Lenka Šaldová, která přibližuje poslání festivalu.

TEXT Daniel Jäger

Festival Opera se v Praze koná každé dva roky. Zatím poslední, 15. ročník se uskutečnil v roce 2022. Další ročník připravujete na jaro 2025. Proč ta nestandardní tříletá pauza?

Podobná pauza poprvé vznikla vlastně už v roce 2020. Festival Opera byl založen v roce 1993 a od samotného počátku je naším klíčovým partnerem Národní divadlo. To přichází s nabídkou volných termínů pro festivalová představení velkých mimopražských operních divadel, přičemž se pokaždé snažíme najít nějaký kompromis, abychom nekomplikovali už tak hodně složitý provoz Národního divadla a zároveň získali termíny, které jsou z hlediska festivalu výhodné. Kdyby přijela všechna mimopražská profesionální divadla, a tu možnost všem nabízíme, potřebovali bychom jedenáct termínů – osm pro tužské soubory a tři pro hosty ze Slovenska. To je hodně, a tak je to vždycky trochu licitace. V minulosti jsme festival realizovali v době, kdy byl operní soubor Národního divadla na turné po Japonsku. Nebo v rámci tzv. noremních dnů, což byly takové dvoutýdenní jarní prázdniny činoherního souboru.

Která z variant se ukázala pro festival jako nejvýhodnější? I vzhledem k divákům, kteří by festival mohli očekávat vždy v daném konkrétním období?

Ukázalo se, že z hlediska diváků nehraje až zas tak velkou roli, kdy přesně festival zrealizujeme, jak dlouho trvá a jestli jsou představení o víkendech nebo ve všední dny. Byly ročníky, kdy jsme museli festival vměstnat do velmi krátkého času a hrálo se hodně ve všedních dnech, a ukázalo se, že diváci i tak přišli a divadlo naplnili. Vše se výrazně zkomplikovalo v roce 2019, kdy byla Státní opera, jedna ze scén Národního divadla, v rozsáhlé rekonstrukci, a bylo tedy nutné hledat pro stávající i nové pražské inscenace náhradní prostory. Část repertoáru byla ze Státní opery přenesena do historické budovy Národního divadla nebo do Stavovského divadla a volných hracích termínů pro realizaci našich festivalových představení tak razantně ubylo. A to nás víceméně donutilo 14. ročník zrealizovat až o rok později, tedy v roce 2020.

Ted se tedy vracíte k původnímu modelu, že se festival bude konat v liché roky.

Má to jednu obrovskou výhodu, že nebudeme ve stejných letech, ve kterých se koná festival Janáček Brno, a tím pádem si nebudeme konkurovat v žádostech o dotace na ministerstvu kultury. A to je pro nás víc než podstatné, protože bez výrazné podpory právě

foto © Martina Root

Jihočeské divadlo České Budějovice – Jan Jirásek: Komenský – Tereza Faltýnová a Kristýna Janů (Měštanky), Jakub Hliněnský (Jan Amos ml.)

Pro mne je nejdůležitější, aby si dané divadlo vybralo inscenaci, kterou považuje za klíčovou.

ministerstva bychom nepřežili. Každý ročník je trochu dobrodružství, náklady stále rostou – a tak nám nezbývá než doufat, že to hlavní město Praha a ministerstvo kultury příští rok ve výši dotace zohlední, jinak to bude poslední ročník...

S jak velkým rozpočtem pro rok 2025 pracujete?

Náš festival je z hlediska toho, co nabízí, vlastně velmi úsporný. V minulých

ročnících se rozpočet pohyboval mezi šesti až sedmi miliony korun. Náklady aktuálního ročníku, který připravujeme na rok 2025, jsou zhruba devět milionů. Nárůst souvisí především s tím, že bude co do počtu představení nejrozsáhlejší v celé třicetileté historii festivalu, zahrnuje celkem sedmadvacet projektů. A také je to samozřejmě tím, že inscenace v mimopražských divadlech jsou čím dál náročnější, a tím pádem je složitější i dražší také jejich převoz i příprava v Praze. Ale i tak jde, když si uvědomíme, kolik chystáme festivalových akcí, o poměrně malý rozpočet. Důvod? Mimopražská divadla jsou partnery festivalu, vystupují bez nároku na zisk. Uhradíme jim pouze přímé náklady, které s hostováním mají, to znamená především cestu a ubytování, a samozřejmě jde za námi pronájem daného prostoru, ve kterém se představení odehraje. A také divadlům částečně refundujeme náklady na mimořádné hosty. Je nutné si uvědo-

Národní divadlo Košice – Karol Szymanowski: Král Roger – Gabriela Hrženjak (Roxana) a sbor

mit, že provoz operních divadel u nás se za posledních třicet let velmi změnil. V prvních letech festivalu divadla přijížděla zpravidla pouze s vlastním ansámblem. Dnes mají v obsazení většinou několik zpěváků, kteří u nich nejsou ve stálém angažmá, a musí je tedy zaplatit. A když nemají z představení žádné příjmy, byli by ve ztrátě. Snažíme se tedy, aby ta ztráta nebyla zas až tak velká. Každopádně žádné z těchto divadel na účasti na festivalu nikterak finančně nevydělá.

Co je nejdražší položkou z celého festivalového rozpočtu?

Cestovné a ubytování pro vzdálenější soubory. A pronájmy, ať už scén Národního divadla, nebo nejrůznějších dalších prostor, ve kterých hrají alternativní soubory. Samozřejmě levná není ani propagace, zvláště když festival trvá skoro tři měsíce, i když se jí snažíme co nejvíce zefektivnit. Máme standardní tištěné materiály, ale čím dál tím více vstupujeme i do online prostoru. Naopak velmi málo peněz se vydává na produkci festivalu, kterou v podstatě děláme ve dvou třech lidech, s nějakou další víceméně dobrovolnickou pomocí. Pro nikoho z nás to není zaměstnání, za které bychom byli normálně placeni. Festival děláme ve svém volném čase, z hlediska množství vynaložené práce víceméně za symbolický honorář.

Programová nabídka festivalu je tradičně velmi pestrá. Jakým způso-

bem je stavěna dramaturgie? Kdo se podílí na výběru jednotlivých titulů?

Jelikož divadla festival částečně dotují, je to vlastně jejich festival, a tak sama přirozeně rozhodují, s čím přijdou. Neexistuje žádná výběrová komise, která by program sestavovala.

Mimopražská divadla jsou partnery festivalu, vystupují bez nároku na zisk.

Můžete ale i tak přistoupit k nějakým dramaturgickým korekcím?

Teoretická možnost tady vzhledem ke stanovám festivalu je, ale já jsem ji za těch dvacet let, co festival řídím, nikdy nevyužila. Dokonce jsem se vždy bránila i tomu, když například některý z šéfů operních souborů přišel s návrhem, abych si sama vybrala inscenaci nebo s výběrem poradila. Pro mne je nejdůležitější, aby si dané divadlo vybralo inscenaci, kterou považuje za klíčovou, se kterou se chce v Praze prezentovat, kterou chce o sobě něco důležitého říct. Navíc, festival je svým způsobem soutěžní, udílejí se čestné festivalové ceny Libušky, takže pokud by se někdo

Lieder Society – Písně ztracených duší – Támara Morozová

z nás pokusil výběr korigovat, tak to tuto přirozenou soutěž naruší. Divadla tedy mají opravdu při výběru volnou ruku, jediným limitem jsou samozřejmě technické záležitosti, protože ne každá inscenace je zkrátka přenositelná.

Nedošlo pak v minulosti například k dublování některých titulů?

To ano, vzpomínám si, že při jednom ročníku se hrála dvakrát Smetanova *Hubička*. Ale brali jsme to jako srovnání různých přístupů k české klasice. Samozřejmě je otázka, co bychom dělali, kdyby se třeba pět divadel rozhodlo přivést stejný titul. Ale to se zatím nikdy nestalo. Nakonec by to třeba nebylo špatné, protože náš festival chce nabízet různé pohledy na operní divadlo, a ta možnost několika pohledů na jeden konkrétní titul by mohla být velmi zajímavá. Navíc by se to dalo velmi dobře propagovat.

Ambicí vašeho festivalu je prezentovat projekty všech tuzemských a slovenských kamenných operních divadel. Ale když se podívám do programu nadcházejícího ročníku, některá z divadel tam chybí...

Začnu obšírněji slovenskými divadly. Ta na festival jezdí od roku 2015. Hlavním iniciátorem slovenské účasti bylo divadlo z Košic, kde tehdy působili Linda Keprtová a Karol Kevický, a jejich ambicí bylo dostat se prostřednictvím svých projektů do kontextu českého operního divadla. A už tehdy jsem viděla, že pro

Košice i pro Banskou Bystrici je účast na festivalu extrémně motivační. Takže obě tato divadla i v roce 2025 v programu najdeme, a to s velmi ambiciózními projekty. V případě Slovenského národního divadla z Bratislavy existuje dlouholetá tradice hostování v Praze, takže pro něj účast na našem festivalu tak prestižní není. O hostování jsme jednali, ze strany divadla jsem vnímala velkou ochotu do Prahy přijet, ale přivést velký titul se ukázalo technicky nerealizovatelné. Ve hře nakonec byl tedy jeden komornější titul, ale nakonec se nepodařilo najít termín, kdy by byli k dispozici všichni sólisté. Vstřícnost na slovenské straně tedy byla, ale z provozně-ekonomických důvodů jsme se nakonec nedomluvili. Nicméně na minulém ročníku se Slovenské národní divadlo objevilo a určitě se budeme snažit, aby tomu tak bylo i v následujícím ročníku. Pokud bude festival dále pokračovat. A co se tuzemských divadel týče, z těch jen výjimečně některé chybělo, výjimkou je Severočeské divadlo v Ústí nad Labem, které na festival poslední roky nepřijíždí vůbec.

Co je důvodem jeho dlouhodobé neúčasti?

Vedení ústeckého divadla mi opakovaně předává oficiální stanovisko, že model, na základě kterého náš festival funguje, je pro něj z provozních a finančních důvodů nevýhodný. Divadlo se musí velmi ohlížet na finanční stránku věci a nemůže si dovolit zrealizovat pohostinské představení, ze kterého nebude mít žádný zisk. Zároveň jsou prý nuceni velice pružně reagovat na možnosti různých zahraničních výjezdů, které pro ústecké divadlo mají ekonomický efekt, a tak se nechťejí dlouho dopředu zavázat k účasti na festivalu. Do jaké míry jsou to všechno jediné a opravdové důvody, to se můžeme pouze domýšlet. Je také pravda, že když se podíváme na minulá ročníka, kdy ústecké divadlo na festivalu ještě bylo, tak většinou ohlas na jejich představení nebyl ze strany publika ani odborné kritiky moc vlnivý. A to samozřejmě také není moc motivační.

Jak je to naopak s těmi malými alternativními soubory? Jaké jsou podmínky jejich zařazení do festivalové nabídky?

Snažíme se sledovat vše, co se u nás děje, a získat na festival všechny projekty, které z našeho hlediska mají profesionální parametry. Když se podíváme do programu nadcházejícího ročníku festivalu, najdeme tam opravdu různorodé projekty. Od *Prodané nevěsty* souboru Opera lidem, která je víceméně určena tradičnímu publiku, až po experimentální projekty ve Winternitzově vile nebo projekty slovinského

režiséra Rocca, které už nemají vůbec nic společného s tradičním operním tvarem. V programu samozřejmě nemůžou chybět soubory jako Ensemble Damian nebo Opera Diversa, které vedle tradiční operní sítě existují přes dvacet let a našeho festivalu se účastní tradičně.

Představení těchto subjektů nejsou realizována na scénách Národního divadla...

Ona by se většina těchto projektů na scény Národního divadla ani nehodila. Takže se pokoušíme najít prostor, který by k tomu kterému konkrétnímu projektu pokud možno přesně pasoval. A samozřejmě to řešíme s jednotlivými soubory, které přicházejí s vlastními nápady. Příští rok bude míst, kde hrajeme, opravdu hodně, od divadelních scén typu La Fabrika nebo Studio Hrdinů přes zcela nedivadelní prostory, jako je Winternitzova vila nebo kostel v Dejvicích. A využijeme i prostory, které vznikly nedávno, jako je Vršovická kulturní křižovatka Vzlet nebo Jízdárna Savarin.

Neuvažovali jste o tom, že byste například i iniciovali vznik nějakého nového díla přímo na zakázku festivalu?

To úplně ne, ale co se aktuálního ročníku týče, tak například vím, že když

projekty by možná buď vznikly později, nebo vůbec nevznikly, kdyby jejich tvůrci neměli motivaci, že budou na našem festivalu uvedeny.

Pojďme se zaměřit na další, z vašeho pohledu klíčové projekty z této alternativní řady...

Mám velkou radost, že Ensemble Opera Diversa přiveze na festival dílo Ondřeje Kyase *Druhé město*. Soubor se v poslední době soustředí spíše na menší projekty – právě proto, že je těžké najít finance na reprízy. Tuhle velkou ambiciózní inscenaci si nadělili k dvacátým narozeninám, zatím se hrála jen dvakrát a kdo ví, kdy se pak zas bude hrát. Takže na festivalu je opravdu jedinečná možnost dílo vidět. Ensemble Damian v čele se svým uměleckým vedoucím Tomášem Hanzlíkem uvedou hned dvě znovuobjevená a dokomponovaná díla. Půjde o *Kantátu o Mozartově smrti* od Jana Josefa Röslera a *Holoprtské posvěcení* Jana Branžovského. A myslím, že je moc dobře, že se na festivalu objeví také projekty nových souborů nebo uměleckých osobností, které hledají úplně novou podobu hudebního divadla. Mám na mysli například projekt souboru Lieder Society *Písňe ztracených duší*, což bude takový scénický happening v Jízdárně Savarin. Jsou to

foto © Michal Málek

Ensemble Damian – Jan Josef Rösler: *Kantáta o Mozartově smrti* – Markéta Israel Večeřová, Veronika Kaiserová, Hana Solanská a Dorota Grossová

jsme spolku Lieder Society účast na festivalu nabídli, urychlili jsme vznik jednoho z projektů. A podobné je to i v případě díla Emila Viklického *Oráč z Čech*, které bude v dubnu na našem festivalu uvedeno v premiéře. Tyto

mladí lidé nadšení pro písňovou tvorbu, tentokrát ji zpracovali scénicky. A na festival rozhodně patří projekty Rocca nebo trojice Sára Medková, Ivo Medek, Vít Zouhar. Otevřeně říkám, že osobně nejsem cílová skupina všech alterna-

Pražští
symfonikové

Truls Mørk & Dvořák

8. & 9. 1. 2025

Obecní dům

Antonín Dvořák

Violoncellový koncert h moll

Maurice Ravel

Alborada del gracioso

Pavana za mrtvou infantku

Bolero

Truls Mørk | violoncello

Ion Marin | dirigent

fok.cz

tivních projektů, které na festivalu budou uvedeny, ale za všechny jsem moc ráda. Je důležité, že to bude opravdu bohaté spektrum pohledů na současné hudební divadlo.

Jak bohaté spektrum nabídnete v roce 2025 v oblasti projektů kamenných divadel?

Festival vždycky nabízel tituly, které se v Praze nikdy nehrály, nebo se uváděly před hodně dlouhou dobou. Ale tentokrát jich bude ještě více než obvykle. Jihočeské divadlo z Českých Budějovic nabídne novou operu *Komenský*, kterou objednálo prostřednictvím svého šéfa a režiséra v jedné osobě Tomáše Ondřeje Pilaře u hudebního skladatele Jana Jiráska. Liberecké divadlo přiveze scénické pojetí Myslivečkova oratoria *Adam a Eva*, skoro po sto letech se do Prahy vrátí Szymanowského opera *Král Roger*, ta zazní v podání košického divadla. Druhé slovenské divadlo z Banské Bystrice uvede operu *Malý princ* od skladatelky Rachel Portman. A Ostrava přiveze českou premiéru opery Nino Roty *Florentský slaměný klobouk*. Ale samozřejmě jsou v programu i tituly, které se v Praze hrály a hrají, a nabízí se tedy srovnání. Jsou to Janáčkova *Káťa Kabanová*, se kterou přijede opavské divadlo, Mozartova opera *La clemenza di Tito* v podání plzeňského divadla, nebo *Sedlák kavalír* a *Komedianti* v současném pohledu olomoucké opery.

Každý ročník festivalu Opera býval v minulosti přehlídkou pozoruhodných pěveckých osobností. Platí stále, že i v regionech jsou opravdu výjimeční interpreti?

Určitě, a je jich opravdu mnoho. A my se snažíme už v době, kdy začínáme festival propagovat, uvádět konkrétní obsazení, protože si myslíme, že je důležité prezentovat nejen soubory, ale i konkrétní interprety. Samozřejmě, řadu z nich pražské publikum zná, ale na festivalu je může vidět i v rolích, které v Praze nezpívají. Bude to například Jaroslav Březina, který za mimořádné ztvárnění Heroda v Radokově inscenaci Straussovy *Salome* získal Cenu Thálie. Aleš Briscein s Michaelou Zajmi budou protagonisti Viklického díla *Oráč z Čech*, v *Prodané nevěstě* v podání Opery lidem diváci uslyší v úplně jiném prostoru a konceptu Terezu Mátlovou, Petra Bergera a Daniela Hůlku. A pak jsou tu opravdové hvězdy regionálních souborů. V opavské inscenaci *Káti Kabanové* vystoupí v titulní roli Tereza Kavecká, která byla nominována na Thálii, Kabanichu bude zpívat Katarína Jorda, která se právě díky festivalu dostala do širšího povědomí – v minulosti se tu představila například jako Belliniho Norma nebo Donizettiho Lucie z Lammermooru. Ale jsou tu i mnozí další, hodně mladých interpretů, kteří mají před sebou myslím pěknou kariéru.

Už jste řekla, že festival Opera je festivalem soutěžním. Cenami jsou Libušky. V kolika kategoriích budou v roce 2025 udíleny?

Už několik ročníků po sobě jsme se ustálili na pěti cenách. Máme porotu kritiků, tentokrát ve složení Olga Janáčková, Radmila Hrdinová, Helena Havlíková, Josef Herman a Pavel Unger. Ti vybírají z jejich pohledu nejzajímavější inscenaci a jednoho interpreta za mimořádný interpretační výkon. Stejnou možnost mají diváci, na každém představení hlasují v anketě, a ve výsledku z toho vzejde divácky nejúspěšnější představení festivalu a interpret, který diváky nejvíce okouzлил. A jednu cenu udílí ředitelka, cenu bez konkrétního vymezení, takže ji může dostat inscenace, dirigent, režisér nebo konkrétní interpret. Jednota hudebního divadla, která festival pořádá, může udělit také cenu za mimořádný počín v oblasti hudebního divadla. Ta není přímo vázaná na program festivalu, v minulosti jsme ocenili například Jana Ježka za obnovení operních produkcí na Lokti nebo Jiřinu Markovou-Krystlíkovou za vedení Dětské opery Praha. ■